

УДК 378

С.М. Шевченко

Державний університет телекомунікацій, Київ

ЕЛЕМЕНТИ ІСТОРИЗМУ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблема формування навчальної мотивації студентів технічного університету дистанційної форми навчання. Спираючись на дослідження в психолого-педагогічній літературі, проаналізовані різні підходи до визначення мотиваційної сфери студентів, які навчаються дистанційно. У дослідженні використано дані анкетного опитування студентів з метою визначення домінуючих у них навчальних мотивів. Обґрунтовано актуальність та доцільність впровадження елементів історизму у процес вивчення дисциплін для формування позитивної навчальної мотивації студентів. Розкрито деякі форми елементів історизму, які мають право на існування в дистанційному навчанні. Представлено шляхи впровадження принципу історизму у дистанційний навчальний процес. Доведено, що використання історичних відомостей при вивченні дисциплін у технічному університеті сприяє розширенню світогляду студентів, формує загальну культуру, пробуджує інтерес до навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання; технічний університет; навчальна мотивація; навчальні мотиви студентів дистанційної форми навчання; принцип історизму; елементи історизму; шляхи реалізації принципу історизму у дистанційному навчанні.

Вступ

Проблема формування мотиваційної сфери до навчання студентів технічного університету завжди була у центрі уваги провідних науковців. Значний науково-теоретичний і практичний досвід у цьому питанні накопичено у численних публікаціях, серед яких слід відмітити праці Б.В. Гнеденка, О.М. Кри-

лова, В.І. Клочка, Т.В. Крилової, Л.Д. Кудрявцева, А.Д. Мишкіса, І.В. Федосової та інших.

Є очевидним, що одним із найважливіших засобів формування у студентів навчальної мотивації є введення в курс дисципліни історичного матеріалу, що дозволить не тільки викликати інтерес до її вивчення, але й краще опанувати історію становлення даної науки, щоб прогнозувати шляхи пода-

льшого її розвитку [3, 4, 9]. Особливо це стало актуальним з введенням у систему вищої технічної освіти дистанційної форми навчання. Ми згодні з думкою В.Г. Бевз щодо використання історії математики як інтеграційної основи навчання предметів математичного циклу Перефразовуючи її вислів, не порушуючи при цьому суті, ми вважаємо, що саме вивчення історії дисципліни створює сприятливі умови для одержання дидактичних результатів у трьох напрямках: розвиток мислення студентів та загальної культури; вплив історії дисципліни на процес самоосвіти та на інтеграцію відповідних знань в інші сфери діяльності; формування у студентів засобами історії дисципліни готовності до професійної діяльності [3]. На сучасному етапі питання формування навчальної мотивації засобами історизму студентів технічного університету, які навчаються дистанційно, практично не висвітлені у науковій та методичній літературі.

Тому **метою нашого дослідження** є обґрунтування цілеспрямованого введення в навчальний процес елементів історизму та представлення шляхів реалізації цього процесу у технічному університеті при дистанційній формі навчання.

Основний розділ

Результати дослідження. Сучасний етап в освіті характеризується інтенсивним пошуком таких методів, засобів та форм організації навчальної діяльності, які б дозволили стимулювати пізнавальну активність студентів та розвивати їх навички самостійної роботи. Не виключенням в цьому відношенні і сфера технічної освіти, а саме, освіти майбутніх інженерів інформаційно-комунікаційних технологій при дистанційній формі навчання.

На нашу думку, дистанційне навчання – це інтенсивна самостійна навчально-пізнавальна діяльність суб'єкта з міцною організаційною та комунікаційною підтримкою тьютора (викладача) та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; практично не залежить від розташування у просторі та часі. Дистанційне навчання визнано перспективним напрямом сучасної системи освіти не тільки в Україні. Його впровадження дозволить розв'язати цілу низку актуальних проблем освіти. Це і практична реалізація концепції неперервної освіти; розширення ринку освітніх послуг; залучення кваліфікаційних викладачів; підвищення ефективності візуалізації; гнучке, оперативне оновлення інформації; об'єктивність контролю знань. Проте дистанційне навчання може породити і ряд недоліків таких, як формальне відношення до навчання, знецінювання знань, аутентифікація користувача під час перевірки знань, бо невідомо, хто знаходиться на іншому кінці проводу [1, 2, 5 – 8]. Таким чином, проблема організації та проведення дистанційного навчання у вищій школі є актуальною.

Визначивши навчальну діяльність студентів за формулою вченого-дидакта В. Беспалька:

$$ДП = М + А_{\phi} + А_{к} ,$$

де ДП – дидактичний процес (самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів); М – мотивація; A_{ϕ} – алгоритм функціонування; $A_{к}$ – алгоритм керування (діяльність викладача під час керування самостійною діяльністю студентів), розуміємо, що без розвитку у студентів відповідної мотивації до навчання, становлення професійної діяльності здійснити практично неможливо.

Тому проблемі актуалізації та активізації мотиваційної сфери особистості присвячена велика кількість психолого-педагогічних досліджень (А. Маслоу, Дж. Аткинсон, В. Вілюнас, О. Леонтьєв, А. Ренан, Л. Божович, П. Якобсон, Л. Столяренко, А. Маркова, Є. Ільїн, В. Лозова та інші).

Мотивація, як одна з ведучих факторів регуляції активності особистості, її поведінки та діяльності, викликає інтерес у більшості викладачів, бо не одна ефективна соціальна взаємодія з людиною (отже соціально-педагогічна взаємодія зі студентом) не можлива без врахування особливостей її мотивації у процесі навчальної діяльності. Термін «мотивація» трактується авторами по різному. В одному випадку – це сукупність факторів, які піддержують і спрямовують поведінку, у другому – сукупність мотивів, в третьому – потреби, які спонукають організм до активності і визначають її спрямованість.

Між мотивацією та властивостями особистості існує взаємозв'язок: властивості особистості впливають на характер мотивації, а особливості мотивації закріплюються і стають рисами особистості.

Є очевидним, що поняття «мотив» має більш вузьку характеристику, ніж поняття «мотивація». Під мотивом будемо розуміти спонукальну причину дій та вчинків людини, внутрішні стимули до дії, завжди пов'язані з певною метою, оскільки вони спрямовані на її досягнення [10].

У нашому дослідженні [10] проаналізовано різні підходи до розуміння поняття «мотиви навчальної діяльності», представлено їх класифікацію, встановлено, що пізнавальні мотиви є найбільш дієвими для розвитку особистості. Студент виступає як суб'єкт навчальної діяльності; ця діяльність, передусім, визначається через два типи мотивів: пізнавальну мотивацію та мотивацію досягнення, при цьому пізнавальна мотивація є основою навчально-пізнавальної діяльності людини, відповідаючи природі її розумової діяльності. Пізнавальна мотивація виникає в проблемній ситуації та розвивається при правильній взаємодії і відношенні студентів та викладачів. У навчанні мотивація досягнення підкоряється пізнавальній та професійній мотивації.

Розглянемо особливості навчальної мотиваційної сфери студентів, які навчаються дистанційно. Дану проблему досліджували вчені А. Хугорський, Є. Полат, О. Андрєєв, П. Стефаненко, М. Смульсон, Ю. Машбиць, М. Жалдак, В. Кухаренко, В. Олійник, В. Солдаткін, М. Моїсєєва, Б. Шуневич, В. Биков,

G. Berg, M. Moore, W. Anderson, B. Holmberg та багато інших). На їх думку інтелектуальне задоволення та навчальна мотивація є основним стрижнем досягнення навчальної мети [6 – 8, 11].

У психолого-педагогічній теорії визначають, і ми поділяємо цю думку, що на актуалізацію та активізацію пізнавальної мотивації студентів дистанційного навчання впливають:

- якість освітнього контенту;
- самоорганізація студента;
- навички самостійної роботи студента;
- матеріально-технічне забезпечення навчального процесу.

Встановлення доброзичливого, рівноправного, взаємозв'язку між викладачами та студентами також стимулює до навчання і сприяє як розвитку інтересу до навчання, так і розвитку задоволення від такого процесу.

З метою визначення домінуючих мотивів навчальної діяльності нами було проведено анкетування, в якому брали участь студенти 3 курсу факультету телекомунікацій дистанційної форми навчання Державного університету телекомунікацій. Для цього нами були використані наступні методики:

– тест «Мотивація навчання в університеті», запропонований Т.Льїною, мета якого визначити домінуючий мотив навчання: набуття знань, оволодіння професією чи одержання диплома;

– тест «Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів» (два варіанта), запропонований А.Реаном та В.Якуніним, мета якого виявити ієрархію мотивів навчальної діяльності.

Аналіз результатів показав наступне.

За методикою Т.Льїної маємо три шкали мотивів навчання: набуття знань – 4%, оволодіння професією – 28%, одержання диплома – 68%. За методикою А. Реана та В. Якуніна потрібно виділили за результатами значимості три мотиви з шістнадцяти навчальної діяльності. Студенти визначили, що на першому місці для більшості з них – одержати диплом; на другому – стати висококваліфікованим спеціалістом; на третьому – забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності.

Як бачимо, є підстави зробити висновок, що для частини студентів цінністю є не знання, освіта, а диплом. Проте слід пам'ятати, що яким би не був початковий мотив включення в розумову діяльність, коли включення відбулося, в діяльності починають діяти пізнавальні мотиви (С. Рубінштейн).

Перші наші дослідження щодо формування мотиваційної сфери студентів дистанційного навчання спонукали нас до змін в організації навчальної діяльності студентів, а саме переглянути зміст та якість освітнього контенту.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з цього питання, ми згодні з вченими, які вважають, що саме використання історичних відомостей у навчанні є дієвим засобом підвищення мо-

тиваційної сфери студента.

Принцип історизму забезпечує вивчення явища з погляду того, як воно колись виникло, які головні етапи у своєму розвитку проходило, чим стало тепер і чим буде у майбутньому. У навчанні, як свідчать праці вчених (В. Бевз, В. Клочко, М. Кононенко, Т. Попова, О. Сіденко, Ю. Храмов, К. Чорна, В. Шендеровський та інші), елементи історизму виконують наступні функції:

- засіб формування інтересу до вивчення дисципліни;
- засіб підвищення якості успішності, кращого засвоєння знань;
- засіб формування світогляду студентів, наукового мислення;
- засіб виховання, національної самосвідомості;
- метод дослідження явища цілісно.

Використання елементів історії дисципліни забезпечує і формує потребнісно-мотиваційну, інформаційно-пізнавальну, цілеутворюючу, результативну та емоційно-почуттєву сфери діяльності студентів [3].

Вивчивши досвід вчених з питань впровадження різних видів елементів історизму у навчання студентів очної форми, ми спробували знайти шляхи реалізації у навчання студентів дистанційної форми. Розглянемо етапи нашої діяльності у процесі вивчення дисциплін математичного циклу.

1. Оптимізація тексту лекцій для читання з монітору.

Більшість викладачів вважають, що чим більше теоретичного матеріалу представити студенту, тим краще для організації самостійної роботи. Тому в програмну оболонку включають весь курс лекцій, а то й підручник. Відкривши таку електронну версію (обсяг – сторінок 75 і більше), студент втрачає бажання навчатись, його пізнавальна діяльність зникає.

2. Зацікавлення студентів формою подачі та внутрішнім наповненням.

Є очевидним, що студенти використовують комп'ютер для спілкування, ігор, розробниками яких є фахівці цієї справи. Щоб привернути увагу, їх розробки характеризуються яскравістю, динамічністю, одночасним відображенням різних контентів. Наші студенти чекають подібного і в наших дистанційних курсах. Тому для зацікавлення студентів в контент були введені історичні довідки під назвою «А чи знаєте Ви, що...?», «Кіно про математику», «Подорожування математикою»; для консультацій – «Підказка»; для контролю – «А чи зможете Ви ...?».

3. Доведення значущості навчального курсу.

Для реалізації цього процесу пропонуємо: відео-зустріч з роботодавцем; відео-зустріч з викладачами інших дисциплін, де використовується даний теоретичний матеріал; відео-зустріч з випускниками факультету.

4. Підтримка студентів протягом всієї самостійної навчальної діяльності.

Велику роль у дистанційній формі навчання відіграє тісний зворотній зв'язок, протягом якого підтримується самостійна навчально-пізнавальна діяльність студента (електронна пошта, Skype). Викладач спрямовує цю діяльність, підтримує під час розв'язання задач, а головне запевняє у спроможності студента здійснити цю діяльність.

Висновки

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів формування навчальної мотивації засобами історизму студентів технічних університетів дистанційної форми навчання. З розвитком дистанційної освіти буде й змінюватися навчальний процес. Проте проблема формування внутрішньої мотивації навчальної діяльності студентів завжди буде найважливішою і тому актуальною. Надалі плануємо узагальнити результати експериментального дослідження.

Список літератури

1. Алексеев А.Н. Дистанционное обучение инженерным специальностям: Монография / А.Н. Алексеев. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2005. – 333 с.
2. Андреев А.А. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация / А.А. Андреев, В.И. Солдаткин. – М.: Издательство МЭСИ, 1999. – 196 с.
3. Бевз В.Г. История математики как интеграционная основа навчання предметів математичного циклу у фаховій підготовці майбутніх учителів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання (математика) / В.Г. Бевз. – К., 2007. – 45 с. – укр.
4. Крылова Т.В. Научные основы навчання математики студентів нематематичних спеціальностей (на базі металургійних, енергетичних і електромеханічних спеціальностей вищого закладу технічної освіти): автореф. дис. ... д-ра пед.

наук: спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання (математика) / Т.В. Крылова. – К., 1999. – 36 с. – укр.

5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання». [Електрон. ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13/print1389899592029395>.

6. Педагогические технологии дистанционного обучения: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Е.С. Полат, М.В. Моисеева, А.Е. Петров и др.; под ред. Е.С. Полат. – М.: ИЦ «Академия», 2006. – 400 с.

7. Практикум дистанционного обучения / под ред. В.Н. Кухаренко, 2-е изд. – К.: Миллениум, 2008. – 196 с.

8. Стефаненко П.В. Теоретичні і методичні засади дистанційного навчання у вищій школі: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / П.В. Стефаненко. – К., 2002. – 37 с.

9. Федосова І. В. Розвиток вищої інженерно-технічної освіти в Україні (кінець XIX – 30-ті роки XX століття): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / І.В. Федосова. – Умань, 2014. – 38 с.

10. Шевченко С.М. Формування та актуалізація пізнавальних мотивів як засіб розвитку аналітичного мислення студентів / С.М. Шевченко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. ж. – Х.: ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. – № 10. – С. 100-105.

11. Miltiadou M. & W. C. Savenye. Applying Social Cognitive of Motivation to Enhance Student Success in online Distance Education/ [Електрон. ресурс] / М. Miltiadou & W. C. Savenye. – Режим доступу: aace.org>pubs/etr/issue4/miltiadou2.pdf.

Надійшла до редколегії 31.03.2015

Рецензент: д-р техн. наук, проф. Ю.В. Стасєв, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ЭЛЕМЕНТЫ ИСТОРИЗМА КАК ОДИН ИЗ ФАКТОРОВ ФОРМИРОВАНИЯ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ ДИСТАНЦИОННОЙ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ

С.Н. Шевченко

В статье рассматривается проблема формирования учебной мотивации студентов технического университета дистанционной формы обучения. Основываясь на исследованиях в психолого-педагогической литературе, проанализированы разные подходы к определению мотивационной сферы студентов, обучающихся дистанционно. В исследовании использованы данные анкетного опроса студентов с целью изучения доминирующих у них учебных мотивов. Обоснована актуальность и целесообразность внедрения элементов историзма при изучении дисциплин для формирования положительной учебной мотивации студентов. Раскрыты некоторые формы элементов историзма, имеющие право на существование в дистанционном обучении. Представлены пути внедрения принципа историзма в дистанционный учебный процесс. Доказано, что использование исторических сведений при изучении дисциплин в техническом университете способствует расширению кругозора студентов, формирует общую культуру, пробуждает интерес к обучению.

Ключевые слова: дистанционное обучение; технический университет; учебная мотивация; учебные мотивы студентов дистанционной формы обучения; принцип историзма; элементы историзма; пути реализации принципа историзма в дистанционном обучении.

ELEMENTS OF HISTORICISM AS ONE OF THE FACTORS FOR FORMING LEARNING MOTIVATION OF STUDENTS OF DISTANCE LEARNING

S.N. Shevchenko

The problem of formation of educational motivation of students of technical university of distance learning is addressed in the article. Based on research in psycho-pedagogical literature, different approaches to the motivational sphere of students studying remotely are analyzed. In the research, the questionnaire data to identify students dominant in their training grounds is used. Actuality and feasibility of introducing elements of historicism in the study subjects to create a positive learning motivation of students are justified. Some forms of historicism elements are revealed that have their place in distance learning. Ways of implementation of the principle of historicism in the distance learning process have been presented. It is proved that the use of historical data in the study subjects in technical university students promotes world, forms the larger culture, awakens interest in learning.

Keywords: distance learning; Technical University; learning motivation; students studying motives of distance learning; principle of historicism; elements of historicism; ways of implementing the principle of historicism in distance learning.